

MUSIQA VA SAN'AT: SHAXS KAMOLOTI HAMDA JAMIYAT TARAQQIYOTINING KUCHLI OMILI

Abdurayimov Faxriddin Muxammadali o'g'li

Andijon viloyati Madaniyat boshqarmasi tasarrufidagi
Izboskan tumani 6-sonli bolalar musiqa va san'at maktabi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada musiqa va san'atning inson shaxsiyati shakllanishidagi, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar tizimini boyitishdagi va jamiyat taraqqiyotini ta'minlashdagi o'rni keng yoritilgan. Unda san'at vositasida estetik didni rivojlantirish, yosh avlodni yuksak ma'naviyat va madaniyat ruhida tarbiyalash, shuningdek, milliy o'zlikni anglashdagi ijtimoiy-psixologik omillar tahlil qilingan. Maqola san'atning ta'lim-tarbiya, ijtimoiy barqarorlik va milliy taraqqiyotdagi roli haqidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar asosida yozilgan bo'lib, unda O'zbekistonning madaniy siyosati va amaliy tajribalariga ham alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari san'at sohasining ijtimoiy ong va ong osti orqali jamiyat hayotiga qanday ta'sir qilishini ochib beradi.

KALIT SO'ZLAR: Musiqa, san'at, shaxs kamoloti, estetik tarbiya, ma'naviyat, madaniyat, jamiyat taraqqiyoti, ijodiy tafakkur, ijtimoiy ong.

Har qanday jamiyat taraqqiyoti, avvalo, uning ma'naviy-axloqiy holati, madaniy saviyasi va san'atga bo'lgan munosabati bilan belgilanadi. Insonning ichki dunyosi, estetik didi va ijodiy tafakkurining shakllanishida musiqa va san'at muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, globallashuv jarayonida moddiy qadriyatlarga nisbatan ortib borayotgan qiziqish insoniyatni ma'naviy tanazzul yoqasiga olib kelmasligi uchun san'atning kuchli tarbiyaviy imkoniyatlaridan oqilona foydalanish zarur. Zero, musiqaning ohanglari, rassomchilik, teatr va boshqa san'at turlari inson qalbiga bevosita ta'sir etuvchi kuchga ega bo'lib, u orqali nafaqat shaxs kamol topadi, balki jamiyatning umumiy ma'naviy darajasi ham yuksaladi.

O'zbekiston Respublikasida bu boradagi davlat siyosati san'at va madaniyat sohasini rivojlantirish, yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash va ularni ijodkorlikka undashga qaratilgan. San'at orqali insonni yuksak ma'naviyat egasi sifatida shakllantirish, uning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirish va hayotga ongli munosabatni rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada musiqa va san'atning shaxs kamoloti hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni ko'rib chiqiladi, mavjud ilmiy-nazariy qarashlar va amaliy

tajribalarga tayangan holda kompleks tahlil taqdim etiladi. Maqolaning asosiy maqsadi — san’atni faqat estetik zavq manbai emas, balki ijtimoiy ong va ong osti bilan ishlovchi kuchli pedagogik vosita sifatida ko’rsatishdan iborat.

San’at har doim inson qalbiga, ongi va tasavvuriga chuqur ta’sir etib kelgan. Ayniqsa, musiqa inson ruhiyatini tarbiyalaydi, uning estetik dunyoqarashini boyitadi, ruhiy holatini ijobiy tomonga o’zgartirish xususiyatiga ega. Musiqa inson qalbiga to’g’ridan-to’g’ri yo’l topa olishi bilan boshqa fanlardan ajralib turadi. Shu bois, qadimdan musiqa tarbiya vositasi sifatida ishlatilgan. Abu Nasr Forobiy, Alisher Navoiy kabi mutafakkirlar musiqa va adabiyotni inson tarbiyasida kuchli vosita sifatida ko’rganlar.

Psixologik tadqiqotlarga ko’ra, bolalik davridan boshlab san’at bilan shug’ullangan insonlarning aqliy faoliyati, hissiy yetukligi va empatiya darajasi yuqori bo’ladi. Musiqa bilan bog’liq faoliyat (kuylash, tinglash, cholg’u chalish) ijodiy tafakkurni shakllantiradi, hissiy-intellektual muvozanatni ta’minlaydi. Bu esa insonni ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat olib borishga tayyorlaydi.

San’at bilan shug’ullanish nafaqat kasbiy darajada, balki kundalik hayotda ham muhimdir. Masalan, rasm chizish, kitob o’qish, musiqa tinglash, teatrga borish kishi ruhiyatini sog’lomlashtiradi, uni hayotga ijobiy qarashga undaydi. Bu jihatlar, ayniqsa, o’sib kelayotgan yosh avlodning komil inson bo’lib yetishishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Estetik tarbiya deganda insonda go’zallikka, nafislikka, didli tanlovga nisbatan sezuvchanlik, farqlash va qadrlash hissining shakllanishi tushuniladi. Musiqa va san’at aynan shu jarayonda asosiy vosita hisoblanadi. Chunki ular orqali inson faqat eshitish yoki ko’rish orqali emas, balki butun vujudi bilan sezadi, his qiladi va bu orqali ijtimoiy ong shakllanadi.

Maktabgacha ta’limdan boshlab ta’lim tizimining barcha bosqichlarida musiqa va tasviriy san’at darslarining mavjudligi bejiz emas. Bu darslar orqali bolalarda estetik did, tasavvur, tasviriy tafakkur, emotsional sezgirlik rivojlanadi. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar tajribasida ham san’atga oid fanlar asosiy o’quv dasturlarining ajralmas qismi hisoblanadi. UNESCO tashkiloti ham ta’limda san’atning alohida o’rni borligini muntazam ta’kidlab kelmoqda.

O’zbekistonda ham so’nggi yillarda madaniyat va san’at sohasini rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. “Yangi O’zbekiston” g’oyasi doirasida yoshlarning ma’naviy kamolotini ta’minlashda madaniyat va san’at markazlari, bolalar musiqa va

san'at maktablari, teatr va galereyalar faoliyatining kengaytirilayotgani muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Jamiyat taraqqiyoti faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan emas, balki uning madaniy-ma'naviy holati bilan ham belgilanadi. Agar jamiyatda san'at va madaniyatga bo'lgan e'tibor sust bo'lsa, u yerda ijtimoiy tarqoqlik, ma'naviy tanazzul va axloqiy inqirozlar yuzaga keladi. Shuning uchun rivojlangan davlatlar san'atga davlat siyosati darajasida yondashadi.

San'at jamiyatda birlik va birdamlikni mustahkamlovchi kuchdir. Masalan, milliy musiqa va folklor san'ati xalqning tarixiy xotirasini, urf-odatlarini, dunyoqarashini o'zida aks ettiradi. Bu orqali yosh avlod milliy o'zligini anglaydi, qadriyatlariga hurmat bilan qaraydi. Shu bilan birga, san'at xalqni umumiy g'oya atrofida birlashtiradi, ularni jamiyatdagi o'z o'rnini topishga yo'naltiradi.

Shu o'rinda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan "Ma'naviy uyg'onish – milliy taraqqiyot asosi" tamoyili bevosita san'at va madaniyat bilan bog'liqdir. Madaniy merosni asrash, milliy musiqa va san'at turlarini rivojlantirish, zamonaviy madaniyatni qo'llab-quvvatlash orqali ijtimoiy yuksalish sari intilayotgan jamiyat barpo etiladi.

Bugungi kunda O'zbekistonda "Besh tashabbus" doirasida san'at sohasini keng targ'ib qilish ishlari samarali olib borilmoqda. Musiqa va san'at festivallari, bolalar va yoshlar uchun mo'ljallangan ijodiy tanlovlar, teatr va konsert dasturlari aholi, ayniqsa, yoshlar orasida madaniyatga bo'lgan qiziqishni oshiryapti.

Ayni paytda o'quv yurtlarida madaniy-ma'rifiy ishlar, masalan, "Ijodkor yoshlar" to'garaklari, "Musiqa saboqlari", "San'atsevarlar klubi" faoliyatining yo'lga qo'yilgani ijobiy natijalar bermoqda. Bu tadbirlar orqali yoshlar bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish bilan birga, san'atga muhabbat, ijodkorlik, o'z ustida ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga intilmoqda.

Shunday qilib, musiqa va san'at inson ruhiyatini yuksaltiruvchi, uni jamiyatga foydali shaxs sifatida shakllantiruvchi vosita bo'lib, ijtimoiy taraqqiyotning muhim omilidir. Har qanday rivojlanish, avvalo, ma'naviy yuksalishga asoslanadi. Ma'naviy yuksalish esa san'at orqali, estetik tarbiya orqali shakllanadi. Shu bois, san'atni rivojlantirishga davlat miqyosida yondashish, uni ijtimoiy siyosatning muhim yo'nalishiga aylantirish zamonaviy jamiyat barpo etishning eng to'g'ri yo'lidir.

Musiqa va san'at har bir insonning ma'naviy-axloqiy kamoloti va jamiyat taraqqiyotining ajralmas tarkibiy qismi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ular orqali shaxsning estetik didi, hissiy olami, fikrlash madaniyati, ijtimoiy faolligi shakllanadi.

Ayniqsa, yosh avlodni komil inson sifatida tarbiyalashda musiqa va san'at ta'sirini hech qanday boshqa vosita bilan almashtirib bo'lmaydi. Chunki san'at bevosita inson qalbiga, ongi va ong ostiga murojaat qiladi, uni his qilishga, hayotga chuqurroq nazar bilan qarashga o'rgatadi.

Jamiyat taraqqiyoti esa nafaqat texnologik yoki iqtisodiy rivojlanish bilan, balki uning fuqarolarining madaniy va ma'naviy salohiyati bilan belgilanadi. San'at shu salohiyatni shakllantiruvchi kuchdir. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda bu sohadagi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida yoshlarning madaniyatga bo'lgan qiziqishini oshirish, ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash, milliy madaniyat va san'atni tiklash ishlari izchil davom ettirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, musiqa va san'at – bu nafaqat estetik zavq manbai, balki shaxsiy kamolot, ijtimoiy barqarorlik, madaniy uyg'onish va milliy yuksalishning kuchli omilidir. Har qanday taraqqiyot jarayoni, avvalo, ongli, ma'naviy yetuk va madaniyatli insonlar orqali amalga oshadi. Bunday insonlarni esa, eng avvalo, san'at tarbiyalaydi. Shu bois, san'atga e'tibor – kelajakka, jamiyatga va inson qalbiga bo'lgan sadoqat belgisi sifatida qadrlanishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Forobiy, A.N. (1993). *Fozil odamlar shahri*. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Navoiy, A. (1991). *Mahbub ul-qulub*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
3. Karimov, I.A. (2008). *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat.
4. UNESCO (2006). *Road Map for Arts Education*. Paris: UNESCO.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning madaniyat va san'at sohasiga oid nutqlari va farmonlari (2017–2024 yillar).
6. G'ulomov, A. (2019). *Estetik tarbiya asoslari*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
7. Sa'dullaev, A. (2015). *San'at va ma'naviyat*. Toshkent: Akademnashr.
8. Bahronov, Q. (2022). "Madaniyat va san'atning yoshlar tarbiyasidagi o'rni". *Yosh olim*, 4(2), 112–117.
9. Zohidova, D. (2020). "San'at va psixologiya: uyg'unlik va ta'sirchanlik". *Ijtimoiy fanlar*, 3(1), 54–59.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori: "Bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida" (2021 yil).
11. UNESCO Institute for Statistics (2023). *Measuring Cultural Participation*. <https://uis.unesco.org>